

УДК 351:656.1

ПОРОГОВЕ ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА ОЗНАКИ ЩОДО ЗАГИБЕЛІ АБО ТРАВМУВАННЯ ЛЮДЕЙ УНАСЛІДОК ДТП ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

*В. Ф. Коробкін**, канд. техн. наук, доц., *Б. М. Ковалишин*
Український науково-дослідний інститут цивільного захисту, Україна

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ

Надійшла до редакції: 28.04.2017
Пройшла рецензування: 30.05.2017

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

класифікаційна ознака, надзвичайна ситуація техногенного характеру, дорожньо-транспортна пригода, загибель, травмування, порогове значення.

АНОТАЦІЯ

Проаналізовано стан дорожньо-транспортної аварійності в Україні у 2016 році. Проведено аналіз нормативних актів, що регламентують класифікаційні ознаки надзвичайної ситуації техногенного характеру у випадках загибелі або травмування людей унаслідок дорожньо-транспортних пригод. Запропоновано нове визначення кваліфікаційної ознаки надзвичайної ситуації у разі загибелі або травмування людей унаслідок ДТП

Попередження й ліквідація надзвичайних ситуацій техногенного характеру з метою збереження життя і здоров'я людей, забезпечення сталого розвитку країни є однією із складових національної безпеки держави, яку неможливо забезпечити без детального аналізу існуючого стану техногенної безпеки та розроблення заходів зі зменшення ризиків виникнення надзвичайних ситуацій. Техногенна безпека характеризує стан захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

До надзвичайних ситуацій техногенного характеру віднесено транспортні аварії та катастрофи, які мають відповідні ознаки [1]. Найбільша кількість надзвичайних ситуацій, особливо із загибеллю людей, припадає на транспорт, що свідчить про високу потенційну небезпечність транспорту як галузі господарства. Варто констатувати, що найбільша кількість загиблих і травмованих припадає на дорожньо-транспортні пригоди (далі – ДТП). Кожен третій загиблий – дитина або молода людина віком від 5 до 29 років. Україна втрачає на дорогах свій працездатний потенціал, а щорічні економічні збитки від численних дорожніх аварій становлять, за оцінками Світового Банку, близько 5 млрд доларів США. Якщо найближчим часом ситуація не зміниться, дорожньо-транспортні пригоди стануть однією з основних причин смертності населення України поряд із захворюваннями серцево-судинної системи та СНІДом. Зрозуміло, що сьогодні в умовах збройного конфлікту на сході країни загибель людей на дорогах неможливо розглядати як

першочергову проблему і загрозу для національної безпеки. Водночас висвітлювати проблеми, пов'язані із загибеллю людей, здійснювати заходи, спрямовані на запобігання надзвичайних ситуацій на дорогах, наразі є актуальним.

Наказом МНС України від 12.12.2012 № 1400 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій» визначено класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій техногенного характеру у разі загибелі або травмування людей унаслідок ДТП. Разом з тим, питання щодо обґрунтування порогового значення показника ознаки надзвичайної ситуації техногенного характеру стосовно ДТП із загиблими і травмованими, його відповідність «трагізму» й наслідкам ситуації, на нашу думку, досліджено недостатньо та потребує додаткового аналізу.

Теоретичні доробки та обґрунтування практичних рекомендацій у сфері цивільного захисту, попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного характеру висвітлюються в працях багатьох відомих українських та зарубіжних учених, зокрема В. Геєця, В. Ільяшенко, В. Мунтіяна, О. Новікової, В. Пілюшенко, Г. Ситника, В. Шлемко. З приводу проблематики щодо визначення поняття надзвичайних ситуацій та їх ознак, причини виникнення, їх класифікації проводили дослідження Р. Приходько, П. Лапін, С. Засуцько, Д. Полковниченко.

Метою роботи є обґрунтування поняття надзвичайної ситуації техногенного характеру у разі загибелі або травмування людей

*E-mail: navchannya101@ukr.net

унаслідок дорожньо-транспортних пригод та визначення при цьому кваліфікаційних ознак.

Основні положення статті розроблено в рамках підготовки розділу 1.1. «Стан безпеки на транспорті» Аналітичного огляду стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2016 рік.

Виклад основного матеріалу. Загальний стан безпеки дорожнього руху неповною мірою задовольняє очікуванням суспільства, що спонукає до вжиття невідкладних заходів, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із забезпеченням безпеки дорожнього руху і створенням безпечних та комфортних умов для всіх учасників дорожнього руху.

Упродовж 2016 року на автошляхах держави зареєстровано 154 556 дорожньо-транспортних пригод, у тому числі 25 547 ДТП – із постраждалими, у яких 3187 осіб загинуло і 32 079 – травмовано [2]. Порівняно з 2015 роком кількість автопригод із потерпілими майже не змінилася (збільшення на 0,2 %) – з 25 493 до 25 547 ДТП, загиблих у ДТП осіб зменшилося на 20,4 % (з 4 003 до 3 187 осіб), травмованих учасників дорожнього руху стало більше на 1,5 % (31 600 до 32 079).

За 2016 рік на автошляхах держави майже щогодини траплялося 3 ДТП із потерпілими, практично що-три години в автопригодах гинула людина. У середньому за добу в автопригодах гинуло 9 осіб та зазнавало тілесних ушкоджень близько 88 учасників дорожнього руху.

Між тим, при розгляді надзвичайних ситуацій техногенного характеру у разі загибелі або травмування людей унаслідок дорожньо-транспортних пригод викремлюємо ДТП із тяжкими наслідками. Географія ДТП із тяжкими наслідками, кількість загиблих і травмованих при ДТП з тяжкими наслідками, індикатори соціального ризику та індикатори тяжкості наслідків ДТП по регіонах України у 2016 році подано на рис. 1–5 (дані Донецької та Луганської областей не відображають реального стану у зв'язку з проведенням АТО, дані щодо Республіки Крим та м. Севастополь відсутні).

Тяжкість наслідків дорожньо-транспортних пригод становить у середньому 10 загиблих на 100 автопригод із потерпілими. Основними причинами автопригод із постраждалими протягом звітного періоду залишаються:

- перевищення швидкості – 4 667 ДТП (або 19 %);

- порушення правил маневрування – 2 524 ДТП (або 10 %);

- керування у нетверезому стані – 1 892 ДТП (або 8 %);

- порушення правил проїзду перехресть – 1 565 ДТП (або 7 %)

- порушення правил утримання доріг та вулиць – 8 ДТП (0,03%) та інше.

Більшість ДТП з тяжкими наслідками скоєно у Львівській, Київській, Дніпропетровській, Одеській та Харківській областях, при цьому більшість загиблих і травмованих припадає на Київську, Львівську, Вінницьку, Чернігівську, Дніпропетровську, Одеську, Харківську та Миколаївську області.

Найбільшим ризикам потрапляння в дорожньо-транспортну пригоду, ризику загинути або зазнати травмувань наражаються мешканці Львівської, Київської, Вінницької, Чернігівської, Миколаївської, Волинської, Рівненської, Полтавської областей. На рис. 4 наведено дані щодо індикатора соціального ризику (кількість загиблих у ДТП на 100 000 населення).

Слід підкреслити, що наведені статистичні дані аварійності в Україні «страшні», але не є «кричущими», не сприймаються трагічно, на наш погляд, дієво не впливають, особливо на місцевому рівні, на організаційні заходи щодо запобігання загибелі та травматизму людей на автошляхах. Тому потребують визначення нові підходи щодо фіксації негативних наслідків ДТП та способи реагування на них.

Рівень надзвичайної ситуації при дорожньо-транспортній пригоді визначається відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 року № 368. Постановою встановлено критерії для визначення надзвичайної ситуації, як приклад, місцевого рівня, а саме: загинуло 1-2 особи або постраждало від 20 до 50 осіб [3]. Аналізуючи групу нормативних актів і документів щодо класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій (загибель або травмування людей унаслідок дорожньо-транспортних пригод), порядку технічного розслідування дорожньо-транспортних пригод, слід зазначити, що існують певні невідповідності. Так, відповідно до наказу МНС України від 12.12.2012 № 1400 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій», пункт 1.4 Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій

визначає загальний опис ознак надзвичайних ситуацій техногенного характеру, а саме – загибель або травмування людей унаслідок

дорожньо-транспортних пригод із пороговим значенням показника ознаки: загинуло від 5 осіб, постраждало (травмовано) від 15 осіб [1].

Рисунок 1 - Кількість ДТП з тяжкими наслідками по регіонах України у 2016 році

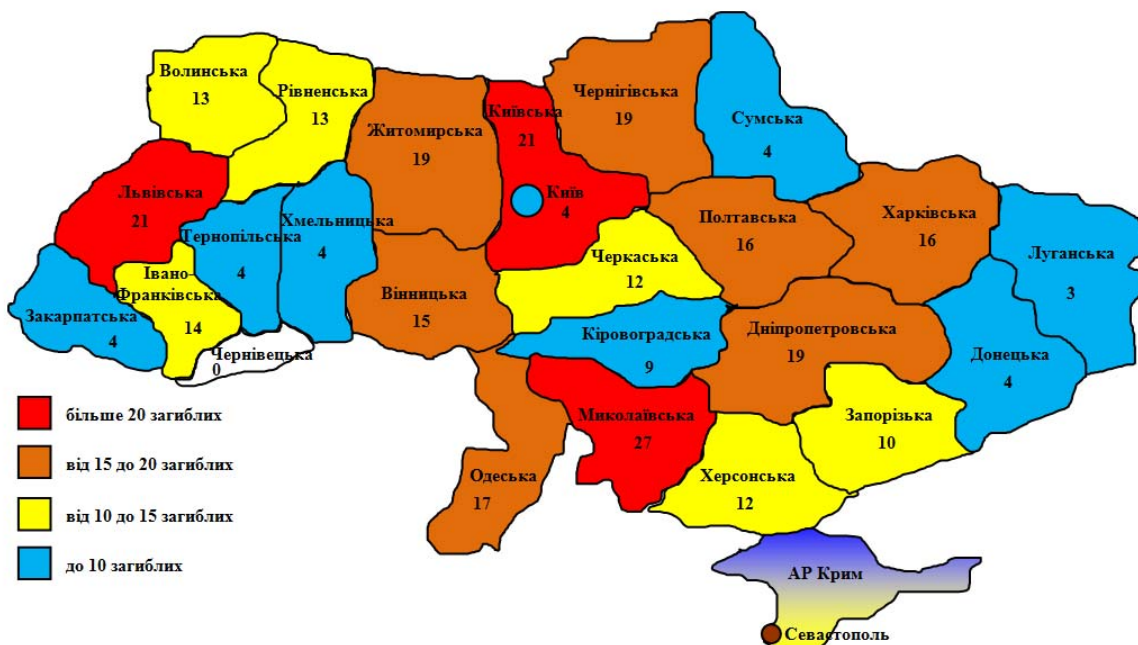

Рисунок 2 - Кількість загиблих у ДТП з тяжкими наслідками по регіонах України у 2016 році

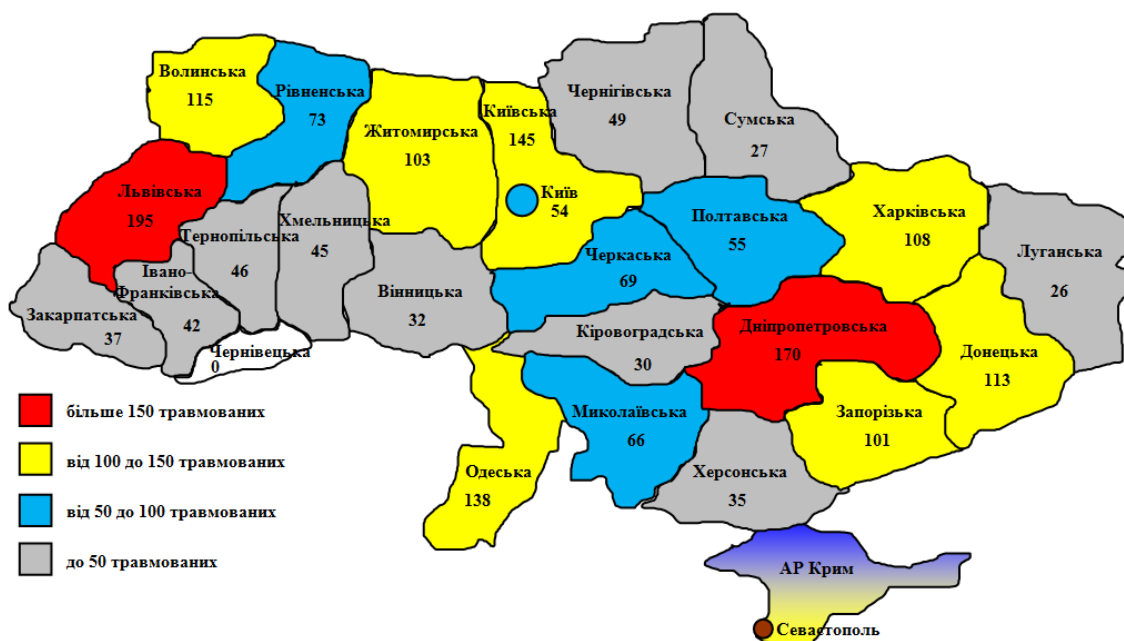

Рисунок 3 - Кількість травмованих у ДТП з тяжкими наслідками по регіонах України у 2016 році

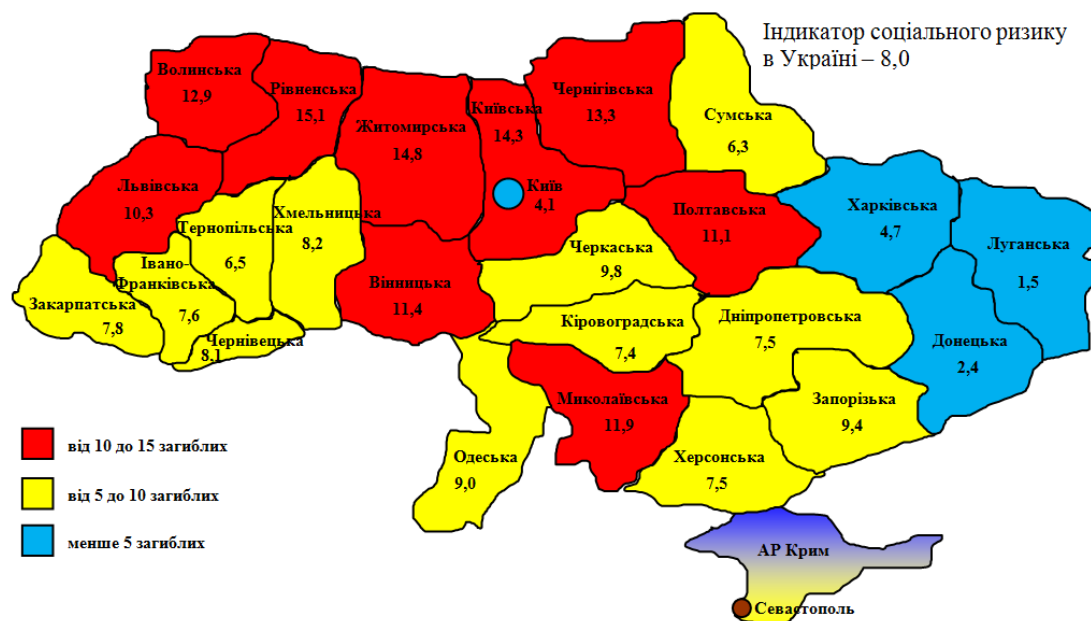

Рисунок 4 - Індикатор соціального ризику (кількість загиблих у ДТП на 100 000 населення) по регіонах України у 2016 році

На рис. 5 наведено дані щодо індикатору тяжкості наслідків ДТП (кількість загиблих в ДТП на 100 постраждалих), що характеризує ступінь пасивної безпеки транспортних засобів

та автомобільних доріг, а також ступінь розвитку й рівень організації робіт з надання медичної допомоги постраждалим в ДТП по регіонах України.

Індикатор тяжкості наслідків ДТП в Україні – 10,1

Рисунок 5 - Індикатор тяжкості наслідків ДТП (кількість загиблих в ДТП на 100 постраждалих)

Потрібно зазначити, що іншим нормативним актом, а саме – наказом Міністерства інфраструктури України від 23.06.2015 № 231 «Про затвердження Порядку технічного розслідування дорожньо-транспортних пригод, катастроф, аварій на автомобільному та міському електричному (трамвай, тролейбус) транспорті» визначено інші значення таких показників і наведена інша кваліфікація, як-от: ДТП, катастрофа, аварія місцевого рівня – подія, в якій загинуло до 3 осіб та/або до 10 осіб отримали травми; ДТП, катастрофа, аварія регіонального рівня – подія, в якій загинуло від 3 до 5 осіб та/або від 10 до 15 осіб отримали травми; ДТП, катастрофа, аварія державного рівня з тяжкими наслідками – подія, в якій загинуло від 5 до 10 осіб та/або від 15 до 25 осіб отримали травми; ДТП, катастрофа, аварія державного рівня з дуже тяжкими наслідками – подія, в якій 10 і більше осіб загинули та/або 25 і більше осіб отримали травми [4].

Варто наголосити, що наведені вище порогові значення показника ознаки та інші показники щодо загиблих і травмованих, на наше переконання, мають формальний характер, не сприяють системному аналізу причин скоєння таких ДТП, неоднаково визначають, особливо на місцевому рівні, ДТП із тяжкими наслідками як надзвичайну ситуацію техногенного характеру, потребують коригування на підставі постійних досліджень причин скоєння ДТП із тяжкими наслідками.

Про формальний характер порогових значень наведених вище показників ознаки, як

приклад, свідчать вимоги пункту 1.1 Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій, де визначено, що до таких подій віднесено загибель від 2 осіб або травмування людей (персоналу) від 5 осіб унаслідок пожеж і вибухів (окрім випадків пожеж і вибухів у житлових будівлях та спорудах), що вдвічі менше ніж порогове значення показника ознаки стосовно ДТП, у результаті якого загинули або травмувалися люди. Варто констатувати, що за 12 місяців 2016 року в ДТП загинуло 3187 чол., травмовано 32079 чол., при цьому скоєно 315 ДТП із тяжкими наслідками, у яких загинуло 300 чол. і травмовано 1874 чол. Для порівняння варто врахувати дані щодо обстановки з пожежами за 12 місяців 2017 року: загинуло 1872 чол., постраждало 1351 чол., що значно менше статистичних даних стосовно ДТП [5].

Як наголошувалося раніше [6], класифікаційна ознака однієї ДТП, при якому загинуло або травмовано відповідна кількість осіб в окремому місці й часі, певною мірою свідчить про трагізм небезпеки, ситуації, яка склалася загалом, не визначає системності небезпеки і можливості виникнення ризику надзвичайної ситуації в районі, регіоні та загалом у державі. Навіть одна ДТП з кількістю загиблих 5 осіб та більше сприймається як випадковість чи збіг обставин, «людський чинник» тощо.

Варто звернути увагу на той факт, що порогові значення показника ознаки стосовно загибелі або травмування людей унаслідок пожеж і вибухів у порівнянні з пороговим значенням показників ознаки стосовно ДТП, у

результаті якого загинули або травмовані люди, неоднаково враховують наслідки «трагізму». Важко зрозуміти, чому нормативними актами визначено, що є надзвичайна ситуація – коли загинуло від 2 осіб, постраждало (травмовано) від 5 осіб (персоналу) унаслідок пожеж і вибухів, або загинуло від 3 осіб, постраждало від 10 осіб у разі отруєння або травмування людей унаслідок вибухів та пожеж (у тому числі унаслідок отруєння чадним газом) у спорудах житлового призначення (побутові пожежі), а у випадку, якщо загинуло від 2 осіб, постраждало (травмовано)

від 10 осіб унаслідок дорожньо-транспортних пригод – ознаки надзвичайної ситуації відсутні.

Слід зазначити, що основною ознакою надзвичайної ситуації [7] є обстановка на окремій території (районі, місті, регіоні), яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, що призводить (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих та постраждалих тощо. Обстановка на окремій території (районі, місті, регіоні), яка склалася, не обмежується тільки однією подією (ДТП). Тобто показник ознаки свідчить про кількість загиблих і травмованих в наслідок кількох подій на окремій території (в окремому адміністративному районі, місті, регіоні).

Визначення порогового значення показника ознаки надзвичайної ситуації при ДТП на місцевому рівні є дуже важливим. Саме на місцевому рівні (в окремому адміністративному районі, місті, регіоні) повинні здійснюватись основні дієві заходи щодо запобігання ДТП. На нашу думку, для визначення порогового значення показника ознаки надзвичайної ситуації при ДТП доцільно підсумовувати кількість загиблих і травмованих у всіх ДТП, що скоєні у районі, районах міста, регіоні загалом за окремий термін (доба, тиждень, місяць) та вважати надзвичайною ситуацією місцевого рівня, якщо унаслідок усіх автопригод загинуло від 2 осіб. Визначення системності у ДТП, що скоєні за окремий термін (доба, місяць), підсумовування кількості загиблих і травмованих у всіх ДТП, що скоєні у районі, районах міста (на місцевому рівні) за окремий термін (доба, місяць), показуватиме реальний стан соціального ризику потрапляння у дорожньо-транспортну пригоду, ризику загинути або зазнати травмувань. Життя людини безцінне. Тому загибель більше 2 осіб -

це надзвичайна ситуація, що свідчить про значні вади в забезпеченні безпеки дорожнього руху в окремому районі, місті, регіоні.

Підсумовуючи вищенаведене, пропонуємо класифікаційною ознакою надзвичайної ситуації техногенного характеру в разі загибелі або травмування людей унаслідок дорожньо-транспортних пригод вважати обстановку на окремій території (районі, місті, регіоні), яка характеризується порушенням правил, норм і стандартів безпеки дорожнього руху, зниженням ступені (рівня) захищеності учасників дорожнього руху від дорожньо-транспортних пригод та їх наслідків, що спричинена скоєнням однієї або кількома дорожньо-транспортними пригодами, у разі якої (яких) загинуло від 2 осіб або постраждало (травмовано) від 5 осіб.

Варто зазначити, що порогове значення показника ознаки ДТП із загиблими і травмованими може бути скориговане подальшими дослідженнями кількісних та якісних показників ДТП із тяжкими наслідками.

Висновок. Враховуючи наведене вище, вважаємо за необхідне:

– змінити підхід до визначення статистичних даних аварійності з урахуванням наданих вище пропозицій;

– при визначенні порогового значення показника ознаки надзвичайної ситуації техногенного характеру у разі загибелі або травмування людей унаслідок дорожньо-транспортних пригод підсумовувати загальну кількість загиблих і травмованих за добу, тиждень, місяць у районі, місті та в регіоні;

– класифікаційною ознакою надзвичайної ситуації техногенного характеру в разі загибелі або травмування людей унаслідок дорожньо-транспортних пригод вважати обстановку на окремій території (районі, місті, регіоні), яка характеризується порушенням правил, норм і стандартів безпеки дорожнього руху, зниженням ступені (рівня) захищеності учасників дорожнього руху від дорожньо-транспортних пригод та їх наслідків, що спричинена скоєнням однієї або кількома дорожньо-транспортними пригодами, у разі якої (яких) загинуло від 2 осіб або постраждало (травмовано) від 5 осіб.

Внесення запропонованих змін до класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій розкриє дійсний стан дорожньо-транспортного травматизму, змусить звернути увагу органів влади й управління на причини загибелі та травматизму людей, особливо на місцевому

рівні, підвищить рівень забезпечення реалізації вимог техногенної безпеки, позитивно вплине на забезпечення організації взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій у

процесі вирішення питань, пов'язаних з запобіганням надзвичайних ситуацій на автошляхах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України від 12.12.2012 року № 1400 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій» [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. Офіційне видання від 22.02.2013 р., № 12, стор. 100, стаття 470, код акту 65794/2013 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0040-13/page3>.
2. Статистика аварійності в Україні за 12 місяців 2016 року // За даними Управління безпеки дорожнього руху Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sai.gov.ua/ua/people/5.htm>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» // Урядовий кур'єр. Офіційне видання від 08.04.2004 № 66
4. Наказ Міністерства інфраструктури України від 23.06.2015 року № 231 «Про затвердження Порядку
- технічного розслідування дорожньо-транспортних пригод, катастроф, аварій на автомобільному та міському електричному (трамвай, тролейбус) транспорті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0818-15/card6#Public>
5. Довідка про основні надзвичайні ситуації техногенного, природного та іншого характеру на території України станом на 7 годин 1 квітня 2017 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал ДСНС України – Режим доступу : <http://www.dsns.gov.ua/ua/Dovidka-za-dobu/60080.html>
6. Коробкін В. Ф. Системність ДТП з постраждалими, скоєні з вини дітей, як класифікаційна ознака надзвичайної ситуації техногенного характеру / В. Ф. Коробкін // «Автошляховик України» : науково-виробн. журнал. – 2015. – № 6. – С. 8–10.
7. Кодекс цивільного захисту України / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 34–35.– Ст. 458.

THRESHOLD VALUE OF CLASSIFICATION CRITERION INDEX OF EMERGENCY OF MAN-MADE NATURE IN CASE OF DEATH OR HUMAN INJURY AS A RESULT OF A ROAD ACCIDENT AS CHARACTERISTIC OF MAN-MADE EMERGENCY.

*V. Korobkin, Candidate of Technical Sciences, Docent, B. Kovalyshyn
The Ukrainian Civil Protection Research Institute, Ukraine*

KEYWORDS

classification feature, emergency of man-made nature, road traffic accidents, death, injury, threshold value.

ANNOTATION

The accident conditions in Ukraine in 2016 are analyzed. The analysis of normative acts on emergency classifications man-made nature in the cases of death or human injury as a result of traffic accidents is performed. A new definition of classification for emergency situation in case of death or human injury as a result of an accident is suggested.

ПОРОГОВОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЯ КЛАССИФИКАЦИОННОГО ПРИЗНАКА ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ СИТУАЦИИ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРА В СЛУЧАЯХ ГИБЕЛИ ИЛИ ТРАВМИРОВАНИЯ ЛЮДЕЙ В РЕЗУЛЬТАТЕ ДТП КАК ХАРАКТЕРИСТИКА ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ СИТУАЦИИ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРА

*В. Ф. Коробкин, канд. техн. наук, доц., Б. М. Ковалишин
Украинский научно-исследовательский институт гражданской защиты, Украина*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

классификационный признак, чрезвычайная ситуация техногенного характера, дорожно-транспортное происшествие, гибель, травмирование, пороговое значение

АННОТАЦИЯ

Проанализировано состояние дорожно-транспортной аварийности в Украине в 2016 году. Проведен анализ нормативных актов, регламентирующих классификационные признаки чрезвычайной ситуации техногенного характера в случаях гибели или травмирования людей в результате дорожно-транспортных происшествий. Предложено новое определение квалификационных признаков чрезвычайной ситуации в случае гибели или травмирования людей в результате ДТП